

СТАНОВИЩЕ

от д-р Гинка Александрова Бакърджиева,
доцент в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“,
за дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен ‘доктор’
в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки,*
професионално направление 2.1. *Филология,*
докторска програма *Български език – приложна лингвистика*

Автор на дисертационния труд: Катрин Константинова Костова
Тема на дисертационния труд: *Близкородствени езици в контакт (върху материал от чешки, руски и български език)*
Научен ръководител: проф. д.ф.н. Маргарита Младенова

1. Описание на представените материали

Със заповед № РД-38-69 от 26.01.2022 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определена за член на научното жури в процедура за защита на дисертационен труд на тема „Близкородствени езици в контакт (върху материал от чешки, руски и български език)“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. *Хуманитарни науки,* професионално направление 2.1. *Филология,* докторска програма *Български език – приложна лингвистика.*

Автор на дисертационния труд е Катрин Костова, която е представила необходимите за процедурата документи съгласно Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

2. Кратки биографични данни за докторантката

Данните от автобиографията, изготвена от докторантката, свидетелстват за траен интерес към изучаването на чужди езици и за солидно филологическо образование. Катрин Костова завършва средното си образование в 157 Гимназия с изучаване на чужд език „Сесар Вайехо“ (испански език). През 2014 г. се дипломира като магистър в специалността „Славянска филология“ (профил „Бохемистика“) към Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, а от 2018 г. е докторант към катедра „Български език като чужд“ в същия университет. Професионалният ѝ път преминава през разнообразни дейности, свързани с обучението по български език, изучаван като роден или като чужд език. Натрупаният педагогически опит и участието на докторантката в научно-приложни проекти несъмнено са допринесли при подготовката, събирането на емпиричен материал и реализацията на изследователските задачи в настоящата дисертация.

3. Характеристика на дисертационния труд

Представената ми за становище дисертация „Близкородствени езици в контакт (върху материал от чешки, руски и български език)“ на Катрин Костова е написана на 164 страници, структурирани в увод, изложение, заключение и

библиография. Към теоретико-аналитичната част на дисертацията са добавени две приложения: в Приложение № 1 (съдържащо 9 стр.) са представени анкетните карти, а в Приложение № 2 (съдържащо 215 стр.) – попълнените от респондентите анкетни карти, върху които се извършват наблюденията и анализът в изследването, както и допълнителни работни листове.

По своята тематика дисертационният труд на Катрин Костова притежава потенциал за интересно и навременно проучване, което, погледнато най-общо, се вписва в широко дискутираната проблематика за типовете грешки, допускани от изучаващия чужд език, и за работата на обучаващия за тяхното преодоляване.

В увода на дисертацията е конкретизиран периметърът на изследването: „проявите на интерферентни грешки при употребата на имената, местоименията и глагола в продукцията на писмена реч от чешко- и рускоговорещи по време на обучението им по български език като чужд“ (с. 7). Подобна формулировка предопределя прилагането на съпоставителния подход при очертаването на системно-структурните сходства и различия при посочените класове думи в трите славянски езици, провеждането на анкетно проучване, ориентирано към прогнозираните типове граматични грешки и извличането на количествени данни за тях.

Изложението включва три основни глави. Необходимо е да отбележа, че не е прието уводът и заключението да се означават като отделни глави, но за да не възникнат недоразумения, ще се придържам към номерацията в разработката. Във **втора глава** дисертантката разглежда явлението *интерференция* от позициите на съвременната лингводидактика, като се позовава най-вече на трудовете на Маджаров 2008 и на Хаджиева, Манова, Шушлина 2019 (вкл. и цитираната в тях литература, вж. с. 22–26). В **трета глава**, озаглавена *Устойчиви типове грешки в обучението по български език като чужд*, се проследяват морфологичните грешки, които допускат студенти, чийто майчин език е руски или чешки, при употребата на имена (съществителни, прилагателни, числителни), местоимения, глагол. Отправна точка за класификацията на прогнозираните грешки, а оттам и за изготвянето на анкетните карти, е съпоставката на граматичните категории при посочените части на речта. Обобщените резултати от анкетното проучване са представени в **четвърта глава**. Въз основа на тях се предлагат тренировъчни упражнения, базирани върху методическите модели в учебника „Лесното в трудния български език“ (Хаджиева и кол. 2014) и подходящи и за дистанционно обучение. Разработката е богато онагледена с таблици за отчитане на броя допуснати грешки от съответния тип, графики за представяне на процентното съотношение на регистрираните типове грешки и снимки на интерактивните упражнения.

В заключението на дисертационния труд са обобщени направените наблюдения и изводи. Отбелязаните основни приноси отговарят на постигнатите резултати при изпълнението на изследователската цел.

В библиографията са посочени общо 71 източника на български, руски, чешки, словашки, испански и английски език. Допускам, че докторантката ги е използвала при подготовката си, но в основния текст на разработката не се откриват позовавания и препратки към близо една трета от тях: Бакърджиева 2013, Бел 1991, Бъчваров 1985 и 1996, Духкова (липсва година), Еко 1999, Железарова

2014 и 2015 (три публикации), Затовканюк 1979, Зозикова (липсва година), Илиева-Балтова 1991, Илиева 2004, Кръстева 2015, Легурска 2015, Ондрейович 2008, Осенова 2002, Павон 2009, Пашов 2015, Радева 2007, Стойчев 1997, Трифонова 2010, Хаджиева 2016, Шебеста 2016. Публикацията на Петрова 1997 е посочена два пъти. От друга страна, в библиографския списък отсъстват трудове, които са цитирани в изложението: напр. Младенова 2018 (с. 104), Ницолова 1986 (с. 74–76, 93–98). Прави впечатление също, че оформлението на библиографските единици не е унифицирано. В разработката някои от имената на цитираните автори не са транскрибирани: вж. напр. Kapp 2012, Huang, Soman 2014, Deterding, Dixon, Khalet 2011 (с. 140).

4. Въпроси и препоръки относно анкетното проучване

4.1. В дисертацията е отбелязано, че в цялостното проучване са участвали общо 84 респонденти (43 с майчин език чешки и 41 с майчин език руски), като анализът и резултатите се базират върху 46 попълнени анкетни карти (19 от чешки студенти и 27 от руски студенти), срв. с. 8, 132–133. Откъде произтича това разминаване в броя на респондентите?

4.2. Някои от респондентите са посочили като майчин език македонски, български, украински, словашки, сръбски, белоруски, румънски. Отчетен ли е този факт при обработката на анкетните карти?

4.3. По отношение на изготвените анкетни карти препоръката ми е да се подхожда с повече старание при формулирането на условията на задачите и при подбора на примерите. С оглед на респондентите от съществено значение е и цялостното графично оформление. В анкетна карта № 1 (имена) се откриват примери, в които членуването не е задължително: I. 3. *Виждам бряг/ брега* (с. 36); II. 7. *Флотилията [...] навлязла в протока [...], за да търси път/ пътя* към Тихия океан (с. 41); IV. 6. *Прозрачни(те) облаци покриват небето* (с. 47). В съответните таблици за отчитане на грешките като вярна се приема само членуваната форма, без да се вземе под внимание, че детерминацията е обвързана с комплекс от семантични и прагматични фактори, с отразяваната в изказването ситуация и с участниците в речевия акт. Недоумение буди посоченият като верен отговор към примера в VII. 4. *(1300) годишнината на България е повод за национална гордост* (Приложение 1, с. 4), а именно: *хиляда и тристотната годишнина* (с. 53). Произнасянето на съчетанието *хиляда и триста годишнината* (членувано по този начин и в примера) отдавна е наложено от узуса. В анкетна карта № 3 (глагол) при III задача се наблюдава разминаване между представения модел за работа: *Вратата на къщата беше разбита от крадци. Крадците са разбили вратата.* (Приложение 1, с. 7) и приетия като верен отговор в примери 5, 6 (с. 113).

4.4. В попълнените анкети се откриват и други типове грешки (лексикална съчетаемост, употреба на предлози и на съюзи, стилистични и др.), които се споменават, но не са отчетени и коментирани в разработката. Предвижда ли докторантката на един следващ етап те да бъдат класифицирани и анотирани в събрания емпиричен материал, а впоследствие и анализирани?

5. Авторефератът (с обем от 41 с.) съответства като съдържание на дисертационния труд и отразява основните насоки на разработката, постигнатите резултати от анализа и обобщените приноси.

6. Докторантката е представила **три свои публикации**, които са свързани с темата на дисертационния труд, така че е напълно естествено части от тях да бъдат включени в него. Препоръката ми е да се прецизират начинът на цитиране и оформлението на библиографията. В статията „Интерферентни грешки при преводни конструкции от чешки на български език“ не става ясно какво разбира авторката под означението „преводни конструкции“. Некоректно се използват термини във формулировката на с. 6 (*подчертаване Г. Б.*): „Наблюдава се [...] замяна на звукът –я- с гласна –е- или с дифтонг –йа- : *твоета* вм. *твоята*, *тйах* вм. тях, дифтонгът –ия- в края на думата е предпочитан като –иа-: *ваканция*“. Надявам се, че докторантката ще направи уточнения.

7. Заключение

Представеният от Катрин Костова дисертационен труд на тема „Близкородствени езици в контакт (върху материал от чешки, руски и български език)“ доказва уменията на авторката за провеждане на самостоятелно и целенасочено проучване върху конкретен емпиричен материал, за систематизиране и анализ на типовете грешки, както и за разработване на упражнения за преодоляването им. Несъмнено е, че създаването на корпус на писмената / устната реч на чужденци, изучаващи български език, е важна предпоставка за извличането на обективни данни с цел оптимизацията на чуждоезиковото обучение. Ето защо всяко практико-приложно изследване в тази насока има приносен характер. Считаю, че на дадения етап докторантката успешно е реализирала изследователските задачи, които си е поставила. Това ми дава основание да оценя положително дисертационния труд и да предложа на уважаемото жури да бъде присъдена научната и образователна степен ‘доктор’ на Катрин Костова в област на висше образование *2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Български език – приложна лингвистика)*.

11.04.2022 г.

Изготвила становището:

доц. д-р Гинка Бакърджиева